כיתה א' | הלכה ומועדים · חמ"ד | נושא 7 מתוך 17 | כסלו | 45 דק'

חנוכייה כשרה ושלוש ברכות: מדליקים נר חנוכה

ערכה לכיתה א' על חנוכה: נס פך השמן וניסי המלחמה, איך בונים חנוכייה כשרה, ואילו ברכות אומרים בהדלקת הנרות.

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

לפי תוכנית הלימודים בדינים של משרד החינוך לחמ"ד, **כיתה א'**, הנושא "חנוכה": נס פך השמן, ניסי המלחמה, מנורה כשרה, ברכות ההדלקה.

נושא בתוכנית	איפה זה בערכה
נס פך השמן	סיפור הקריאה, שקופית 2 ושאלות 1-2 בבוחן; הסיפור המלא בשיעור פך השמן הקטן באתר
ניסי המלחמה	הסבר למורה, הפסוק לא בחיל ולא בכח ומשימת ההתאמה בדף העבודה
מנורה כשרה	פעילות בונים חנוכייה כשרה, הלכות 2-5 ומשימת העיגול בדף העבודה
ברכות ההדלקה	הלכה 6, תרגול הברכות בכיתה, משימת הסדר בדף העבודה ושאלות 6-8 בבוחן

המקור: תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב, מרחב פדגוגי, משרד החינוך. בכיתות א-ב לומדים מחוברות ודפי עבודה של המורה, ולכן הערכה בנויה סביב דפים מוכנים להדפסה.

🧰 הערכה הקבועה של הנושא

1. מערך שיעור מלא למורה (בעמוד הזה)
2. מצגת קצרה לכיתה, מנוקדת
3. דף עבודה לתלמיד: ניקוד מלא ואותיות גדולות
4. תפזורת עם מחוון
5. בוחן 10 שאלות (100 נקודות) עם מחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יספרו בקצרה על שני ניסי חנוכה: נס פך השמן ונס הניצחון במלחמה.
- התלמידים יזהו חנוכייה כשרה: נרות בשורה אחת, באותו גובה, עם רווח ביניהם, ושמש נפרד.
- התלמידים יכירו את ברכות ההדלקה וידעו שבלילה הראשון מברכים שלוש ברכות ובשאר הלילות שתיים.

- התלמידים יתרגלו את סדר ההדלקה ואת כללי הזהירות באש.

❓ השאלה הגדולה

לָמָּה חָשׁוּב שֶׁהַחֲנוּכִּיָּיה תִּהְיֶה בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ?

השאלה מעבירה את הילדים מהסיפור אל המצווה: הנרות הם פרסום הנס, ולכן יש להם כללים. כך מבינים שגם לנר קטן יש חשיבות גדולה.

🧪 פתיחה

הביאו שתי חנוכיות: אחת כשרה, ואחת שהנרות בה בגבהים שונים או צמודים זה לזה (אפשר מפלסטלינה ומקלות). הניחו אותן על השולחן בלי להדליק ושאלו: מה שונה בין שתי החנוכיות? אספו את כל התשובות על הלוח, ואמרו: היום נגלה איזו מהן כשרה ולמה.

📖 הסבר למורה

בימי בית המקדש השני שלטו היוונים בארץ ישראל וגזרו גזרות נגד שמירת התורה. החשמונאים, משפחת כהנים, יצאו למלחמה. הם היו מעטים וחלשים מול צבא גדול, וה' עזר להם לנצח. זה נס המלחמה, כמו שאומרים בעל הניסים: רבים ביד מעטים.

כשנכנסו למקדש רצו להדליק את המנורה, ומצאו רק פך אחד של שמן טהור, חתום בחותמו של הכהן הגדול. היה בו שמן ליום אחד בלבד, והוא דלק שמונה ימים. לכן קבעו חכמים שמונה ימי חנוכה, מכ"ה בכסלו, להודות ולהלל.

המצווה היא להדליק נרות בכל לילה ולפרסם את הנס. בלילה הראשון נר אחד, ובכל לילה מוסיפים עוד נר, עד שמונה. הנרות צריכים לדלוק לפחות חצי שעה אחרי צאת הכוכבים. מצווה מן המובחר להדליק בשמן זית, כמו במקדש, ואפשר גם בנרות שעווה.

חנוכייה כשרה: כל הנרות בשורה אחת ובאותו גובה, עם רווח בין נר לנר, כדי שהלהבות לא יתחברו ויראו כמו מדורה. אסור להשתמש באור הנרות, למשל לקרוא לאורם, ולכן מדליקים בעזרת השמש ומניחים אותו בנפרד, גבוה יותר או בצד.

את החנוכייה מניחים בפתח הבית מצד שמאל, מול המזוזה, או בחלון הפונה לרשות הרבים. יש נוהגים שכל אחד מבני הבית מדליק חנוכייה משלו, ויש נוהגים שאבי המשפחה מדליק לכל הבית. כל קהילה לפי מנהגה. ילדים מדליקים או משתתפים בהדלקה כדי להתחנך למצווה.

ברכות ההדלקה: להדליק נר חנוכה, שעשה ניסים לאבותינו, ושהחיינו. שהחיינו אומרים רק בלילה הראשון. מברכים לפני ההדלקה, ואחריה שרים הנרות הללו ומעוז צור. בתפילה ובברכת המזון מוסיפים בכל ימי חנוכה את על הניסים.

⚖️ מה לומדים בכיתה א': ההלכות

1. **שמונה לילות:** מדליקים נרות שמונה לילות, מכ"ה בכסלו. בלילה הראשון נר אחד, ובכל לילה מוסיפים נר אחד. (שולחן ערוך, הלכות חנוכה)
2. **נרות בשורה אחת:** כל הנרות עומדים בשורה ישרה ובאותו גובה. נר גבוה ונר נמוך זה לא כשר לכתחילה. (שולחן ערוך ומשנה ברורה, הלכות חנוכה)
3. **רווח בין הנרות:** משאירים רווח בין נר לנר, כדי שהלהבות לא יתחברו לאש אחת גדולה. (שולחן ערוך ומשנה ברורה, הלכות חנוכה)
4. **השמש:** לא משתמשים באור נרות חנוכה. מדליקים בעזרת השמש, ומניחים אותו בנפרד מהנרות. (שולחן ערוך, הלכות חנוכה)
5. **שמן או נרות:** הכי מהודר להדליק בשמן זית, כמו במקדש. מותר להדליק גם בנרות שעווה. הנרות דולקים לפחות חצי שעה בלילה. (שולחן ערוך, הלכות חנוכה)
6. **שלוש ברכות:** בלילה הראשון מברכים שלוש ברכות: להדליק נר חנוכה, שעשה ניסים, ושהחיינו. בשאר הלילות מברכים שתי ברכות. (שולחן ערוך אורח חיים תרעו)
7. **איפה מניחים:** מניחים בפתח הבית מצד שמאל, מול המזוזה, או בחלון שרואים מהרחוב, כדי לפרסם את הנס. (שולחן ערוך אורח חיים תרעא)

כל קהילה נוהגת לפי מנהגה ולפי פסיקת רבה.

📜 פסוקים לשיעור

לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי

(זכריה ד, ו; נבדק מול מכון ממרא)

נקרא אותו בשבת חנוכה בהפטרה; מתאים לנס המלחמה: הניצחון בא מה'.

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר

(משלי ו, כג; נבדק מול מכון ממרא)

לסיום: המצווה היא כמו נר, והתורה כמו אור גדול.

📚 סיפור לקריאה בקול

בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֲנוּכָּה, יֶלֶד עָמַד לְיַד הַחַלּוֹן.

אַבָּא הֵבִיא חֲנוּכִּיָּיה חֲדָשָׁה וְנוֹצֶצֶת.

הַיֶּלֶד שָׂם נֵר אֶחָד בְּצַד יָמִין.

אַחַר כָּךְ לָקַח נֵר נוֹסָף, וְשָׂם אוֹתוֹ צָמוּד.

אֶחוֹתוֹ הַגְּדוֹלָה אָמְרָה: חַכֵּה, הַנֵּרוֹת צְמוּדִים מִדַּי.

הַלֶּהָבוֹת יִתְחַבְּרוּ, וְזֶה יִירָאֶה כְּמוֹ מְדוּרָה.

הַיֶּלֶד הֵזִיז אֶת הַנֵּר הַנּוֹסָף אֶל הַשָּׁמָשׁ.

הַשָּׁמָשׁ עוֹמֵד לְבַד, הוּא עוֹזֵר לְהַדְלִיק.

כָּל הַמִּשְׁפָּחָה שָׂרָה בְּרָכוֹת, וְהַנֵּר דָּלַק בְּשֶׁקֶט.

אֲנָשִׁים בָּרְחוֹב רָאוּ אֶת הָאוֹר וְנִזְכְּרוּ בְּנֵס.

שאלות על הסיפור:

1. למה האחות ביקשה להרחיק את הנרות זה מזה?
2. מה התפקיד של השמש, ולמה הוא עומד לבד?
3. למה הילד הניח את החנוכייה ליד החלון?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: שתי חנוכיות על השולחן, מה ההבדל? איסוף תשובות על הלוח (5 דקות)
2. סיפור הנס בקצרה: היוונים, המעטים מול הרבים, פך השמן. אפשר להיעזר בשיעור פך השמן הקטן באתר (7 דקות)
3. קריאת הסיפור על החנוכייה החדשה ושאלות לכיתה (6 דקות)
4. הסבר: ארבעת הכללים של חנוכייה כשרה וברכות ההדלקה, בעזרת המצגת (8 דקות)
5. פעילות: בונים חנוכייה כשרה מפלסטלינה ופקקים, בודקים בזוגות (10 דקות)
6. דף עבודה בכיתה: ארבע משימות, המורה קוראת בקול (6 דקות)
7. סיכום: חוזרים יחד על שלוש הברכות, ושרים הנרות הללו (3 דקות)

🎲 פעילות: בונים חנוכייה כשרה ובודקים אותה

מה מכינים: רצועות קרטון, פקקי בקבוק (9 לכל זוג), פלסטלינה, ריבועי נייר צהוב וכרטיס בדיקה מודפס עם ארבעה סימנים. בלי אש בכיתה.

1. כל זוג מקבל רצועת קרטון, 9 פקקי בקבוק ופלסטלינה.
2. בונים חנוכייה: שמונה פקקים בשורה, באותו גובה, ברווח שווה.
3. מוסיפים שמש: פקק על פקק, או פקק בצד.
4. זוג שכן בודק לפי כרטיס: שורה ישרה? אותו גובה? רווח? שמש נפרד?
5. מניחים בכל לילה נר מנייר צהוב וסופרים יחד עד שמונה.

משחק תנועה / שיר: משחק נר ושמש: הילדים עומדים בשורה כמו נרות. המורה קוראת: לילה שלישי! ושלושה ילדים מרימים ידיים כמו להבה, וילד אחד בצד הוא השמש ומדליק אותם בנגיעה.

🤝 התאמה לכל התלמידים

תמיכה: לילדים שעוד לא קוראים: לקרוא את השאלות בקול, ולבנות קודם בפקקים את מה שצריך לסמן בדף.

אתגר: לקוראים חזקים: לכתוב לבד את שתי הברכות של הלילה השני, ולספור כמה נרות מדליקים בכל החג.

🏠 מכתב קצר להורים

היום למדנו איך נראית חנוכייה כשרה ואילו ברכות אומרים בהדלקה. בערב, לפני ההדלקה, בקשו מהילד להראות לכם: האם הנרות בשורה, באותו גובה וברווח, ואיפה עומד השמש. אפשר לבקש ממנו לומר איתכם את הברכות.

💡 הערות למורה

- בטיחות: לא מדליקים אש בכיתה. מדגימים בנרות כבויים או בנרות לד.
- בברכה הראשונה יש נוסחים שונים (נר חנוכה, נר של חנוכה). כל קהילה לפי מנהגה; אל תתקנו ילד שאומר נוסח של הבית.
- גם מנהג מי מדליק משתנה בין הבתים. מדגישים שבכל בית מדליקים, ולא מי.
- את הסיפור המלא של המכבים ופך השמן אפשר ללמד בשיעור נפרד לפני שיעור זה.

📝 בדף העבודה

4 משימות קצרות עם ניקוד מלא ואותיות גדולות, ומחוון בעמוד השני. אפשר לצרף את התפזורת כמשימת המשך.

לדף העבודה ←

🔗 עוד באתר על הנושא

- חגים ומועדים: חנוכה (סיפור ומנהגים, כיתות א'-ג')
- פך השמן הקטן והחנוכייה

מקורות

- תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב (משרד החינוך, מרחב פדגוגי)
- זכריה ד, ו (מכון ממרא)
- משלי ו, כג (מכון ממרא)

החומר נכתב במקור לאתר. הניקוד נעשה בעזרת מנקד ממוחשב (דיקטה) ונבדק במדגם. נוצר בבינה מלאכותית.

מחוון: חנוכה

1. נֵרוֹת בְּשׁוֹרָה, בְּאוֹתוֹ גּוֹבַהּ

2. פַּךְ הַשֶּׁמֶן ← דֶּלֶק שְׁמוֹנָה יָמִים · הַמִּלְחָמָה ← הַמְּעַטִּים נִיצְחוּ אֶת הָרַבִּים · הַשֶּׁמֶשׁ ← עוֹזֵר לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת

3. 1. מְכִינִים אֶת הַנֵּרוֹת בַּשּׁוּרָה · 2. מַדְלִיקִים אֶת הַשֶּׁמֶשׁ · 3. מְבָרְכִים אֶת הַבְּרָכוֹת · 4. מַדְלִיקִים אֶת הַנֵּרוֹת וְשָׂרִים

4. ציור אישי. לבדוק שהציור מתאים לנושא, ולעודד לכתוב מילה אחת.